

Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego
Sąd Apelacyjny w Szczecinie
Prokuratura Apelacyjna w Szczecinie
Wojewódzki Sąd Administracyjny w Szczecinie

ACTA IURIS STETINENSIS 6

Kodeks rodzinny i opiekuńczy po wielkich nowelizacjach

ZESZYTY NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO NR 821

Szczecin 2014

Komitet Redakcyjny

dr hab. Zbigniew Kuniewicz prof. US – Dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego
Ryszard Iwankiewicz – Prezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
Grzegorz Jankowski – Prezes Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie
Józef Skoczeń – Prokurator Apelacyjny
Maciej Żelazowski – Sędzia Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
Arkadiusz Windak – Sędzia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie, Przewodniczący II Wydziału
Tadeusz Kulikowski – Zastępca Prokuratora Apelacyjnego
dr hab. Marek Andrzejewski prof. US – Redaktor naukowy
Szymon Slotwiński – Sekretarz redakcji

Rada Naukowa

prof. dr hab. Roman Hauser – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu | prof. dr hab. Andrzej Jakubecki – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie | prof. dr hab. Andrzej Marciniak – Uniwersytet Łódzki | prof. dr hab. Mirosław Nazar – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie | prof. dr hab. Zbigniew Ofiarski – Uniwersytet Szczeciński | dr hab. Adam Olejniczak prof. UAM – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu | dr hab. Lech Paprzycki – Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie | prof. dr hab. Władysław Rozwadowski – Uniwersytet Szczeciński | prof. dr hab. Tadeusz Smyczyński – Uniwersytet Szczeciński, Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk | prof. dr hab. Roman Wieruszewski – Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk | prof. dr hab. Bronisław Ziemianin – Uniwersytet Szczeciński | Rosario Sapienza, Full Professor of International and European Law – The University of Catania School of Law | Ashok R. Patil, Prof. dr L.L.M., Ph.D. – National Law School of India University, Bangalore, Karnataka State (India) | Fursa Svetlana Yaroslavovna, prof. dr hab. honoured lawyer of Ukraine | Svitlana Yaroslavivna Fursa, prof. dr hab. honoured lawyer of Ukraine | Henry Zhuhao Wang, Assistant Professor – China University of Political Science and Law | Prof. habil. dr. Vytautas Nekrosius – Uniwersytet Wileński | Dr John Sorabji – University College, London | José García-Añón, Ph.D. in Law, Full Professor, School of Law – University of València (Spain) | Terekhova Lydia, Professor, Doctor of Law, Omsk state University, Faculty of Law | Masahiko Omura, Doctor of Law, Professor at Chuo University Law School (Tokyo, Japan) | Elena Kudryavtseva, Professor, Law Faculty of Moscow State University | Alexandre Freitas Câmara, Professor Emeritus and Head of Civil Procedure Department at Rio de Janeiro Judicial School | Jayesh Rathod, Associate Professor of Law – American University Washington College of Law | Rett R. Ludwikowski, Ph.D., Professor of Law, Columbus School of Law – The Catholic University of America | Lilia Abramchik, Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor – Yanka Kupala State University of Grodno (Belarus) | Prof. dr. Frieder Dünkel, Universität Greifswald, Prof. Emilio Castorina, University of Catania

Lista recenzentów znajduje się na stronie internetowej zeszytu naukowego | <http://wpiaus.pl/actaiuris>

Redaktor naukowy | dr hab. Marek Andrzejewski prof. US

Redaktor tematyczny | Szymon Slotwiński

Redaktor językowy | Joanna Dżaman

Korektor | Joanna Grzybowska

Skład komputerowy | Wiesława Mazurkiewicz

**Wydanie publikacji zrealizowano przy udziale środków finansowych
otrzymanych z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego**

Wersja papierowa jest wersją pierwotną
Pełna wersja publikacji <http://wpiaus.pl/actaiuris>

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne online w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities, <http://cejsh.icm.edu.pl>

© Copyright by Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2014

ISSN 1640-6818 | ISSN 2083-4373

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO

Wydanie I. Ark. wyd. 33,0. Ark. druk 39,0. Format B5. Nakład 95 egz.

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
-------------	---

DEBATA O USTROJACH MAJĄTKOWO-MALŻEŃSKICH

Tadeusz Smyczyński – Małżeńskie prawo majątkowe – uwagi krytyczne	13
Mirosław Nazar – Nowelizacje i interpretacje małżeńskiego prawa majątkowego – czy potrzebne są zmiany przepisów?	31
Grzegorz Jędrejek – Podział majątku wspólnego małżonków, w skład którego wchodzi prawo do kwatery żołnierskiej	75
Helena Ciepla – Podział majątku wspólnego małżonków po ustaniu wspólności ustawowej w orzecznictwie Sądu Najwyższego	91
Janusz Gajda, Piotr Osowy – Dylematy nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 17 czerwca 2004 roku na przykładzie art. 36 ¹ k.r.o. Aspekty procesowe.....	101
Anita Lutkiewicz-Rucińska – Definicja wykonywania zarządu majątkiem wspólnym małżonków a czynność prawna prowadząca do nabycia przedmiotu majątkowego do tego majątku	123
Anna Urbańska-Lukaszewicz – Centralna Ewidencja Informacji o Działalności Gospodarczej i Krajowy Rejestr Sądowy – skuteczne rejestry umów majątkowych małżeńskich? Głos w dyskusji	155
Anna Stępień-Sporek – Kilka uwag o rozdzielnosci majątkowej z wyrównaniem dorobków	161
Magdalena Deneka – Umowna zmiana treści ograniczonych praw rzeczowych obciążających nieruchomości należącą do majątku wspólnego małżonków.....	185

Anna Urbańska-Lukaszewicz – Zarząd nieruchomością należącą do majątku wspólnego i służącą małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej.....	205
--	-----

DEBATA NA TEMAT ZAGADNIENÍ PRAWA FILIACYJNEGO

Jerzy Strzebinczyk – Sugestie zmian w obrębie polskiego prawa filiacyjnego (pod rozwagę ustawodawcy).....	227
Joanna Haberko – Dziecko poczęte jako najbliższy członek rodziny.....	243
Elżbieta Holewińska-Lapińska – Rola prawdy genetycznej w decyzji zainteresowanych osób o ustaleniu pochodzenia dziecka od ojca wskutek uznania w świetle orzecznictwa sądów powszechnych w 2011 roku....	263
Barbara Bajor – Ustalenie ojcostwa dziecka pełnoletniego. Uwagi do art. 76 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego	285

DEBATA O RELACJI RODZICE-DZIECKO

Wanda Stojanowska – „Porozumienie” rodziców jako przesłanka pozostawienia im obojgu władzy rodzicielskiej po rozwodzie. Wybrane zagadnienia	301
Jacek Mazurkiewicz – „Zanim pomysły nasze szeznią wraz z nami”. O zapomnianych projektach reformy prawa rodzinnego	313
Marek Andrzejewski – Relacja rodzice i inne osoby dorosłe a dzieci w świetle nowych przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego i niektórych innych ustaw (wybrane problemy)	371
Mieczysław Goettel – Kontrowersje wokół tak zwanej pieczy podzielonej nad małoletnim	401
Agnieszka Gałakan-Halicka – Ograniczenie władzy rodzicielskiej ze względu na rozłączenie rodziców w świetle regulacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego	427

Piotr Telusiewicz – Kryteria doboru odpowiednich zarządzeń przy ograniczeniu władzy rodzicielskiej	469
Anna Natalia Schulz – O współczesnych dylematach tworzenia międzynarodowych standardów Rady Europy dotyczących relacji pomiędzy rodzicami i dziećmi	483
Olga Bobrzyńska, Piotr Mostowik – Zwyczajny pobyt dziecka jako podstawa jurysdykcji krajowej oraz łącznik kolizyjny	509

VARIA

Małgorzata Łączkowska – Kilka uwag na temat nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dokonanych w ostatniej dekadzie.....	553
Mirosław Kosek – Ochrona rodziny w przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dotyczących zawarcia małżeństwa.....	573
Ewa Kabza – Obowiązek alimentacyjny rodziców względem dziecka pełnoletniego po nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 2008 roku.....	585
Anna Sylwestrzak – <i>Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych</i> a unormowania Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.....	611

Anna Stępień-Sporek

Uniwersytet Gdański

KILKA UWAG O ROZDZIELNOŚCI MAJĄTKOWEJ Z WYRÓWNANIEM DOROBKÓW

Streszczenie

Rozdzielność majątkowa z wyrównaniem dorobków została wprowadzona do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w 2005 r. Ustrój ten nie jest jednak popularny. Przyczyną tego może być fakt, że obowiązujące przepisy nie są rozbudowane, a dodatkowo wywołują wiele wątpliwości. W niniejszym artykule w pierwszej kolejności omówiono obowiązującą regulację. Następnie wskazano na obce rozwiązania, które dotyczą omawianego modelu ustroju. Końcowa część artykułu poświęcona jest kierunkom zmian, jakie być może pozwolą uczynić omawiany ustrój bardziej atrakcyjnym dla małżonków.

Słowa kluczowe: rozdzielność majątkowa z wyrównaniem dorobku, ustrój majątkowy małżeński, małżonkowie

Ustrój rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków obowiązuje w Polsce już kilka lat¹, a mimo to nie doczekał się jeszcze orzecznictwa². Nie jest

¹ Ustrój ten został wprowadzony Ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 162, poz. 1691), która obowiązuje od 20 stycznia 2005 r.

² Wskazuje się wręcz, że omawiany ustrój nie ma żadnego znaczenia praktycznego (tak np. K. Pietrzykowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski,

on zbyt często wybierany przez małżonków³, mimo swoich zalet⁴, a to z kolei może wynikać z kształtu obowiązującej regulacji. Przyczyną powyższego zjawiska może być także niezbyt duża liczba publikacji, które popularyzują ten ustrój.

Niniejsze opracowanie zostanie poświęcone analizie obowiązujących przepisów ze wskazaniem na ewentualne ich mankamenty i niedostatki. Zaproponowane zostaną również rozwiązania *de lege ferenda*. Zmiana regulacji poświęconej temu ustrojowi jest uzasadniona chociażby tym, że ustrój rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków może stanowić ciekawą alternatywę dla małżonków, którzy prowadzą działalność gospodarczą⁵. Ustrój ten jest ponadto stosunkowo popularny w Europie, co mogłoby ułatwić sytuację małżeństw mieszanych, a przygotowując stosowne zmiany, można byłoby się odwołać z jednej strony do umowy niemiecko-francuskiej dotyczącej wspólnego ustroju majątkowego⁶, a z drugiej – do zasad europejskiego prawa rodzinnego dotyczących

Warszawa 2010, s. 509). Przykładem swoistego marginalizowania tego ustroju może być chociażby to, że w formularzach służących do rejestracji wspólników spółek osobowych wprowadzicie pojawiają się rubryki dotyczące możliwości zgłoszenia, że wspólnik zawarł umowę majątkową małżeńską, ale przewidziano jedynie konieczność odpowiedzi na pytanie, czy między małżonkami powstała rozdzielność majątkowa. Pominięto zatem omawiany ustrój. Tymczasem, zgodnie z art. 47¹ k.r.o., małżonek może powoływać się na umowę majątkową małżeńską względem osób trzecich, jeśli jej zawarcie oraz rodzaj były tym osobom wiadome. Ujawnienie faktu pozostawania w umownym ustroju majątkowym małżeńskim w rejestrze przedsiębiorców, jeśli nie jest to ustrój rozdzielności majątkowej, nie spełnia wymogów wskazanych w powyższym przepisie.

³ Brakuje aktualnych danych odnoszących się do liczby umów małżeńskich zawieranych w Polsce, a w szczególności umów majątkowych wprowadzających rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków (por. E. Holewińska-Lapińska, *Ochrona wierzyciela jednego z małżonków pozostających w umownym ustroju majątkowym*, Studia i Analizy Sądu Najwyższego, red. K. Ślebzak, W. Wróbel, Warszawa 2008, t. II, s. 79–86). Z rozmów z notariuszami wynika, że jedynie niewielka grupa małżonków wybiera tego typu ustrój.

⁴ Zob. T. Smyczyński, *Kierunki reformy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1999, nr 2, s. 314.

⁵ Słusznie M. Nazar dostrzega, że omawiany ustrój stanowi dla małżonków prowadzących działalność gospodarczą „kompromisową formułę ukształtowania więzi majątkowych” (M. Nazar, w: J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2006, s. 189).

⁶ *Abkommen zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Französischen Republik über der Güterstand der Wahl-Zugewinnngemeinschaft / Accord entre la République fédérale d'Allemagne et la République Française instituant un régime matrimonial optionnel de la participation aux acquêts*. Dalej: umowa niemiecko-francuska. Tekst dostępny na stronie: [http://www.bgbl.de/Xaver/text.xav?bk=Bundesanzeiger_BGBI&start=%2F%2F*\[%40attr_id%3D%27bg-bl212s0178.pdf%27\]&wc=1&skin=WC](http://www.bgbl.de/Xaver/text.xav?bk=Bundesanzeiger_BGBI&start=%2F%2F*[%40attr_id%3D%27bg-bl212s0178.pdf%27]&wc=1&skin=WC) (dostęp: 24.09.2014).

stosunków majątkowych małżeńskich⁷, które zostaną przywołane i pokrótce omówione w niniejszym opracowaniu.

Obowiązująca regulacja

Obowiązująca regulacja obejmuje zaledwie pięć artykułów, co jeśli zestawimy się z niemiecką regulacją dotyczącą wspólności zysków (*Zugewinnngemeinschaft*)⁸, będącą jedną z odmian omawianego ustroju⁹, nie wygląda to zbyt imponująco. W Niemczech jednak ustrój wspólności zysków jest ustrojem ustawowym¹⁰, co skutkowało koniecznością przygotowania kompleksowej i wyczerpującej regulacji¹¹. Przepisy poświęcone ustrojowi umownemu powinny być syntetyczne, ale i na tyle jasne i skoncentrowane, aby stanowiły odpowiedź na pojawiające się w praktyce problemy.

W doktrynie wskazuje się, że rozdzielnosc z wyrównaniem dorobków jest szczególną odmianą rozdzielnosci majątkowej¹². Jednocześnie podkreśla się, że ustrój ten stanowi połączenie rozdzielnosci z pewnymi elementami wspólności¹³, co może mieć znaczenie dla jego popularności. Podobienstwo rozdzielnosci z wyrównaniem dorobków do wspólności majątkowej ma charakter funkcjonalny¹⁴, ponieważ w czasie trwania tego ustroju sytuacja małżonków nie różni się od tej występującej w ustroju rozdzielnosci majątkowej, a różnica ujawnia się z momentem zakończenia ustroju, kiedy może pojawiać się roszczenie o wyrów-

⁷ Tekst opublikowany w: K. Boele-Woelki, F. Ferrand, C. González Beilfuss, M. Jänterä-Jarborg, N. Lowe, D. Martiny, W. Pintens, *Principles of European family law regarding property relations between spouses*, Cambridge–Antwerp–Portland 2013.

⁸ § 1363–1390.

⁹ Por. M. Nazar, w: J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne...*, s. 130.

¹⁰ W doktrynie niemieckiej zaczęły się jednak pojawiać wypowiedzi dotyczące tego, czy ustrojem ustawowym nie powinna być wspólność majątkowa. Zob. *Wer hat Angst vor der Errungenschaftsgemeinschaft? Auf dem Weg zu einem partnerschaftlichen Güterrecht*, red. G. Bruder-müller, B. Dauer-Lieb, S. Meder, Göttingen 2013.

¹¹ W toku prac Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego pojawiła się koncepcja, aby był to ustrój ustawowy, co zostało odrzucone. Niemniej jednak uczynienie go ustrojem ustawowym albo jednym z dwóch alternatywnych ustrojów ustawowych niewątpliwie wpłynęłoby na jego znajomość w społeczeństwie (zob. K. Pietrzykowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, s. 509–510).

¹² T. Sokołowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, red. T. Sokołowski, H. Dolecki, Warszawa 2013, s. 346.

¹³ M. Nazar, w: J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne...*, s. 189.

¹⁴ T. Sokołowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. T. Sokołowski, H. Dolecki, s. 346.

nianie dorobków¹⁵. Konieczne staje się wówczas ustalenie dorobku, przez który należy rozumieć wzrost wartości majątku po zawarciu umowy majątkowej małżeńskiej (art. 51³ § 1 k.r.o.).

Pojęcie „dorobek” ma kluczowe znaczenie w omawianym ustroju, ponieważ zakończenie ustroju otwiera drogę do wyrównania dorobków małżonków. Dorobkiem jest wartość rachunkowa, a nie konkretny majątek. Może on powstać na skutek nabycia praw majątkowych czy pobrania pożytków¹⁶, a także wynikać z zarządu majątkiem¹⁷. Wielkość dorobku określa się w pieniądzu. Małżonkowi, którego dorobek jest mniejszy, przysługuje roszczenie o wyrównanie dorobków, co może nastąpić przez zapłatę lub przeniesienie praw stanowiących równowartość kwoty, na którą opiewa to roszczenie. Istotą omawianego ustroju jest zatem powstanie roszczenia o wyrównanie dorobków. Na skutek skorzystania z tego roszczenia następuje „zrównanie dorobków”. W czasie trwania omawianego ustroju występują w małżeństwie dwie masy majątkowe, a mianowicie majątek żony oraz majątek męża. Każdy z małżonków zarządza samodzielnie całym swoim majątkiem¹⁸. Przyjęta zatem dla powyższego ustroju nazwa doskonale oddaje jego istotę.

Obliczając wysokość dorobku każdego z małżonków, bierze się pod uwagę stan majątku z chwili ustania rozdzielnosci, uwzględniając ceny z chwili rozliczenia (art. 51³ § 3 k.r.o.). Aby ustalić, o ile wzrosła wartość majątku, trzeba określić wartość początkową majątku każdego z małżonków oraz wartość końcową. W doktrynie wskazuje się, że mimo braku wyraźnego przepisu w tym zakresie, należy sporządzić inwentarz majątku początkowego i końcowego¹⁹. Zdecydowanie sporządzenie takiego inwentarza byłoby ułatwieniem przy rozliczeniach między małżonkami zwłaszcza, jeśli do wyrównania dorobków dochodzi po wielu latach, jednocześnie wydaje się, że to zbyt daleko idący pogląd

¹⁵ Zob. M. Nazar, w: J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne...*, s. 189.

¹⁶ Chodzi zarówno o pożytki naturalne i cywilne rzeczy oraz pożytki prawa.

¹⁷ T. Sokołowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. T. Sokołowski, H. Dolecki, s. 347.

¹⁸ Nie jest uzasadnione stwierdzenie, że w dacie ustania omawianego ustroju „majątek dorobkowy małżonka staje się jego majątkiem osobistym, którym może on samodzielnie zarządzać” (K. Gromek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 745). Por. T. Smoczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2009, s. 107 oraz T. Smoczyński, w: *System prawa prywatnego*, t. 11: *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smoczyński, Warszawa 2009, s. 463. Autor ten zaznacza, że w czasie trwania omawianego ustroju małżonkowie mają tylko swój majątek osobisty.

¹⁹ Zob. T. Sokołowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. T. Sokołowski, H. Dolecki, s. 348.

(o konieczności jego przygotowania). Również w przypadku ustroju ustawowego przy dokonywaniu podziału majątku wspólnego w wielu wypadkach spis majątku posiadanego przed powstaniem wspólności majątkowej mógłby wyeliminować część problemów praktycznych, a jednocześnie nie ma przepisu nakazującego jego dokonanie. Sama przydatność praktyczna bez stosownych przepisów nie jest wystarczająca do wykreowania takiego obowiązku.

Obowiązująca regulacja nie daje wprost odpowiedzi na to, czy obliczając dorobek, należy uwzględnić dorobek brutto czy dorobek netto, a więc czy należy brać pod uwagę obciążenia²⁰. Poglądy doktryny w tej materii są podzielone²¹. Bardziej trafne – w świetle obowiązującej regulacji – jest stanowisko, zgodnie z którym nie uwzględnia się obciążeń. Skoro rozdzielnosc majątkowa jest funkcjonalnie podobna do wspólności majątkowej, a w przypadku tej ostatniej przy podziale majątku dzieli się co do zasady tylko aktywa²², także w przypadku rozdzielnosci majątkowej z wyrównaniem dorobków należałoby pominąć długi. W przeciwnym razie końcowy rezultat wyrównania dorobków odbiegałby od skutków podziału majątku po ustaniu wspólności. Ponadto może budzić

²⁰ Por. A. Dyoniak, *Ustrój wspólności zysków a ustrój wspólności dorobku*, „Studia Prawnicze” 1990, s. 29.

²¹ Przeciwno uwzględnianiu obciążeń opowiada się np. E. Skowrońska-Bocian, wskazując, że dopuszczenie możliwości uwzględniania obciążeń tworzyłoby możliwość nadmiernego obciążania majątku zobowiązanego, a ponadto drugi z małżonków nie miałby jakiegokolwiek kontroli, a nawet wiedzy o działaniach małżonka. Dodatkowo Autorka zauważa, że obowiązująca regulacja przewiduje możliwość zmniejszenia obowiązku wyrównania dorobków (E. Skowrońska-Bocian, *Małżeńskie ustroje majątkowe*, Warszawa 2008, s. 135). Na odmiennym stanowisku stoi m.in. T. Smyczyński, zaznaczając, że gdyby w momencie ustania ustroju małżonek był obciążony długami, których jeszcze nie spłacił, „istnieje potrzeba ich uwzględniania” (T. Smyczyński, w: *System prawa prywatnego*, t. 11..., s. 465–466). Podobny pogląd prezentuje J. Ignaczewski (zob. J. Ignaczewski, w: B. Bieniek, A. Bieranowski, S. Brzeszczyńska, J. Ignaczewski, G. Jędrejek, A. Stępień-Sporek, *Sądowe komentarze tematyczne. Małżeńskie prawo majątkowe. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 199). Opowiadając się za tym poglądem, T. Sokołowski podkreśla, że za takim stanowiskiem przemawia „sam *genus* pojęcia »dorobek«, który jest po pierwsze, wartością, a po drugie, nawet bardziej abstrakcyjną kategorią od samej wartości, a mianowicie „wzrostem wartości”. Dodaje jednocześnie, że uwzględniać należy nie wszystkie, ale tylko niektóre obciążenia. Uzasadnione w jego ocenie jest wzięcie pod uwagę obciążeń poszczególnych składników majątku, ale tylko tych „związanych” z określonymi przedmiotami majątkowymi, czyli „pozostających z nimi w związku ekonomicznym i prawnym” (T. Sokołowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. T. Sokołowski, H. Dolecki, s. 348–349).

²² Zob. np. Postanowienie SN z dn. 15.04.2011 r., II CSK 430/10; Postanowienie SN z dn. 5.12.1978 r., III CRN 194/78; Postanowienie SN z dn. 9.09.1976 r., III CRN 83/76; M. Sychowicz, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Piasecki, Warszawa 2006, s. 241; J. Ignaczewski, *Małżeńskie ustroje majątkowe. Art. 31–54 KRO. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 142. Por. np. Postanowienie SN z dn. 16.10.2011 r., I CSK 41/11, LEX nr 1101323.

wątpliwości to, które obciążenia i w jakim zakresie należałoby uwzględnić²³. Bez wyraźnego określenia ram, w jakich można uwzględniać obciążenia przy obliczaniu dorobków, nie powinny być one brane pod uwagę.

Zasady obliczania dorobku mogą być ustalone w majątkowej umowie małżeńskiej. Wyraźne regulowanie tej kwestii ma sens w sytuacji, gdy dochodzi do zmian zasad ustawowych. Modyfikacje mogą bądź przybrać postać prostego, bądź złożonego obliczania dorobków²⁴. Pierwszy polega na wyeliminowaniu wyjątków przy obliczaniu dorobków, a więc na uwzględnieniu wszystkich składników majątków małżonków²⁵, w tym także wzrostu wartości przedmiotów majątkowych nabytych przed rozpoczęciem obowiązywania ustroju rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków. Drugi polega na wskazaniu kategorii przedmiotów, które pomija się przy obliczaniu dorobków, lub na określeniu wartości, jakie dolicza się do dorobków. Umowna możliwość zmiany zasad ustawowych jest o tyle istotna, że nie są one jednoznaczne i małżonkowie mogą w ten sposób wyeliminować powstające na tle przepisów wątpliwości.

Do dorobku nie wlicza się przedmiotów majątkowych nabytych przed zawarciem umowy majątkowej wprowadzającej omawiany ustrój²⁶ oraz przedmiotów majątkowych wymienionych w art. 33 pkt 2, 5–7, 9 k.r.o., a także przedmiotów nabytych w zamian za nie (art. 51³ § 2 k.r.o.)²⁷. Przy obliczaniu dorobków

²³ T. Sokołowski wskazuje przykładowo, że należałoby uwzględnić wartość obciążeń ujawnionych w księdze wieczystej czy też wartość kredytu zaciągniętego dla nabycia spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu (T. Sokołowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. T. Sokołowski, H. Dolecki, s. 349). Tymczasem w wyżej wskazanych przykładowych sytuacjach nie jest jasne, czy należy brać pod uwagę wartość hipoteki, czy aktualną wartość kredytu. Sytuację komplikują jeszcze bardziej kredyty zaciągnięte w walutach obcych, których wartość w przeliczeniu na złotówki może wielokrotnie ulec zmianie w czasie trwania postępowania sądowego, nie mówiąc już o późniejszych wahaniami kursowych.

²⁴ T. Sokołowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. T. Sokołowski, H. Dolecki, s. 349.

²⁵ Uwzględnia się wówczas całość majątku każdego z małżonków (zob. K. Pietrzykowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, s. 510).

²⁶ W istocie w art. 51³ § 2 k.r.o. należałoby wskazać na przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków, a nie zawarciem intercyzy, które to zdarzenia może dzielić pewien odstęp czasu.

²⁷ Trafnie dostrzega się, że w razie braku innego postanowienia umownego dorobki każdego z małżonków stanowią wartości przedmiotów majątkowych, które w ustroju wspólności ustawowej weszłyby do majątku wspólnego oraz praw majątkowych wynikających ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom, wartość przedmiotów majątkowych służących do zaspokojenia osobistych potrzeb małżonka i przedmiotów majątkowych uzyskanych z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia małżonka (M. Nazar, w: J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne...*, s. 189).

dolicza się natomiast wartość darowizn dokonanych przez jednego z małżonków, z wyłączeniem darowizn na rzecz wspólnych zstępnych małżonków oraz drobnych, zwyczajowo przyjętych, darowizn na rzecz innych osób, usług świadczonych osobiście przez jednego z małżonków na rzecz majątku drugiego małżonka oraz nakładów i wydatków na majątek jednego małżonka z majątku drugiego małżonka (art. 51³ § 2 pkt 1–3 k.r.o.). Niejasne w tym kontekście jest przykładowo to, czy przedmioty majątkowe nabyte przez jednego z małżonków na skutek podziału dotychczasowego majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej, jaka obowiązywała przed wprowadzeniem rozdzielnosci z wyrównaniem dorobków, bez konieczności spłaty drugiego z małżonków²⁸, należy uwzględniać przy obliczaniu dorobków²⁹. Kolejnym kontrowersyjnym zagadnieniem jest to, czy pominięcie przedmiotów majątkowych nabytych przed powstaniem rozdzielnosci oznacza również, że nie należy uwzględniać wzrostu wartości tych przedmiotów³⁰. Możliwe jest przyjęcie wąskiej interpretacji tego wyłączenia. Zgodnie z nią nie uwzględnia się wartości początkowej tych przedmiotów, ale bierze się pod uwagę wzrost wartości tych przedmiotów, a więc różnicę pomiędzy ich wartością końcową (na dzień ustania ustroju) a wartością początkową (na dzień powstania ustroju)³¹. Wydaje się, że w świetle obowiązującej regulacji pierwszy pogląd jest bardziej uzasadniony, co nie oznacza, iż nie budzi zastrzeżeń. Skoro bowiem w art. 51³ § 1 k.r.o. wskazano, że dorobkiem jest wzrost wartości majątku, jaki następuje po powstaniu rozdzielnosci majątkowej, to już samo w sobie oznacza, że dorobkiem nie są przedmioty majątkowe nabyte wcześniej. Nie byłoby zatem uzasadnione, aby w kolejnym przepisie ponownie wskazywać na konieczność pominięcia tych przedmiotów, gdyby chodziło jedynie o pomijanie ich wartości początkowej. Taka interpretacja zdaje się być sprzeczna z oczekiwaniami samych małżonków, którzy chcieliby „podziału wzrostu wartości majątku”³². Na tym jednak nie koniec wątpliwości, bo nie jest jasne użycie

²⁸ Por. J. Ignaczewski, w: B. Bieniek, A. Bieranowski, S. Brzeszczyńska, J. Ignaczewski, G. Jędrejek, A. Stępień-Sporek, *Sądowe komentarze tematyczne...*, s. 198. Autor wskazuje na konieczność nadawania szerokiego znaczenia pojęciu „darowizna” z art. 51³ § 2 pkt 1 k.r.o.

²⁹ T. Sokołowski wskazuje, że powyższe przedmioty są objęte dorobkiem. Zob. T. Sokołowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. T. Sokołowski, H. Dolecki, s. 351–352.

³⁰ Por. J. Strzebinczyk, *Nowelizacja przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie małżeńskiego prawa majątkowego, cz. II*, „Rejent” 2004, nr 9, s. 88.

³¹ Zob. T. Sokołowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. T. Sokołowski, H. Dolecki, s. 352.

³² Tamże, s. 352.

w początkowej części art. 51³ § 2 k.r.o. spójnika „i”, który może sugerować, że pomija się przy obliczaniu dorobków tylko przedmioty majątkowe wymienione w art. 33 pkt 2, 5–7, 9 k.r.o., nabyte przed powstaniem rozdzielności majątkowej.

Wątpliwości dotyczą także kwestii darowizn między małżonkami. Zgodnie z wykładnią językową należałoby jej wartość doliczyć do dorobku darczyńcy, a pominąć przy obliczaniu dorobku obdarowanego. Wskazuje się, że „taką darowiznę należałoby zatem uwzględnić przy ustalaniu wysokości wyrównania dorobków na podstawie art. 51⁴ § 2 k.r.o.”³³. Istnieje jednak niebezpieczeństwo, że takie rozwiązanie może się okazać niewystarczające. Niezbyt klarowna jest również redakcja art. 51³ § 2 pkt 2 k.r.o. Nie wskazano bowiem, do którego z dorobków należy doliczyć wartość usług świadczonych przez małżonka. W doktrynie przyjmuje się konieczność doliczenia tych usług do wartości dorobku ich recypienta³⁴, z czym należy się zgodzić. Nie rozstrzyga to jednak kwestii, co w przypadku, gdy na skutek świadczenia usług doszło do zwiększenia wartości majątku małżonka³⁵, a także w sytuacji, gdy usługi małżonka (na przykład w zakresie doradztwa przedsiębiorcom) doprowadziły do obniżenia wartości majątku małżonka. Nie jest też jasne, czy chodzi o usługi świadczone nieodpłatnie³⁶, czy o wszystkie usługi³⁷, a także, czy należy uwzględniać tylko przysporzenia, jakie wykraczają poza zakres obowiązku

³³ Tamże, s. 354.

³⁴ Tamże, s. 354.

³⁵ Zob. E. Skowrońska-Bocian, *Małżeńskie ustroje majątkowe...*, s. 140. Autorka wskazuje, że gdyby okazało się, że na skutek świadczenia usług wzrosła wartość majątku drugiego małżonka i okoliczność ta została uwzględniona przy obliczaniu dorobku, doszłoby do dwukrotnego uwzględniania tych samych wartości, co prowadzi do wniosku, że w takim przypadku wartość usług nie powinna być doliczana.

³⁶ T. Smyczyński wskazuje na konieczność doliczania tylko usług świadczonych nieodpłatnie. Podkreśla, że przyjęcie przeciwnego poglądu oznaczałoby podwójne uwzględnianie wartości tych usług. Pozostaje jednak nierozstrzygnięta kwestia nieadekwatnego wynagrodzenia za świadczone usługi. Autor podaje również ciekawy przykład świadczenia usług przez małżonka, będącego tłumaczem, na rzecz małżonka prowadzącego kancelarię prawniczą. Wskazuje, że w takim przypadku może być uzasadnione zarówno doliczenie do majątku drugiego małżonka wartości świadczonych usług, jak i żądanie wyrównania dorobków. Takie usługi bowiem z jednej strony wpływają na ograniczenie kosztów prowadzonej działalności, a z drugiej wpływają na zakres usług, jakie może zaoferować kancelaria prawnicza (zob. T. Smyczyński, w: *System prawa prywatnego*, t. 11..., s. 467).

³⁷ Zob. M. Sychowicz, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. K. Piasecki, s. 285.

pomocy i współdziałania dla dobra rodziny³⁸. Podobne zastrzeżenia można mieć, interpretując nakłady i wydatki³⁹.

Jak już wskazano, dorobek jest obliczany według stanu majątku z chwili ustania rozdzielnosci majątkowej. Jedną z przyczyn ustania ustroju może być zakończenie małżeństwa przez rozwód⁴⁰. Postępowanie rozwodowe zwykle jest rozciągnięte w czasie, bo pomiędzy wniesieniem pozwu a wyznaczeniem pierwszego posiedzenia w sprawie bądź kolejnych, często upływa kilka miesięcy. W tym czasie między małżonkami, którzy niejednokrotnie są skonfliktowani, cały czas występuje rozdzielnosc majątkowa z wyrównaniem dorobku i każdy z małżonków może samodzielnie zarządzać majątkiem. W efekcie może doprowadzić do rozporządzeń niekorzystnych z punktu widzenia małżonka uprawnionego do wystąpienia z roszczeniem o wyrównanie dorobku. Taki kształt przepisów może zatem budzić zastrzeżenia. Podobne uwagi dotyczą unieważnienia małżeństwa czy separacji⁴¹.

Po ustaniu omawianego ustroju małżonek, którego dorobek jest mniejszy, nabywa roszczenie o wyrównanie dorobku. Ustrój ten ma bowiem uwzględniać różny rozkład obowiązków w rodzinie oraz możliwości zarobkowe i finansowe każdego z małżonków. Założenie to jest dobre, należy jednak pamiętać, że omawiane roszczenie przysługuje małżonkowi, który często przez wiele lat nie wykazywał się szczególną aktywnością na polu zawodowym, a po ustaniu wspólności ma umieć oszacować wartość przysługującego mu dorobku, a następnie – przy braku dobrej woli po stronie drugiego z małżonków – wystąpić na drogę sądową, wykazując się znajomością przepisów. Wprawdzie głoszony jest pogląd o możliwości wystąpienia z powództwem o ustalenie roszczenia o wyrównanie dorobków na podstawie art. 189 k.p.c.⁴², ale wydaje się, że w takim przypadku – w odniesieniu do małżonka, którego dorobek jest mniejszy – właściwsze byłoby powództwo dalej idące – o zapłatę określonej kwoty lub nakazanie przeniesienia

³⁸ M. Nazar, w: J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne...*, s. 190.

³⁹ Zob. M. Sychowicz, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. K. Piasecki, s. 285–286.

⁴⁰ Inne przyczyny ustania rozdzielnosci majątkowej to ustanie małżeństwa na skutek śmierci małżonka czy unieważnienia małżeństwa, zawarcie umowy majątkowej małżeńskiej, orzeczenie separacji, ubezwłasnowolnienie małżonka, ogłoszenie upadłości, ustanowienie przez sąd rozdzielnosci majątkowej (art. 52 k.r.o.).

⁴¹ Mogą się pojawić także w innych przypadkach powstania ustroju przymusowego. Por. art. 52–54 k.r.o.

⁴² T. Sokołowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. T. Sokołowski, H. Dolecki, s. 356.

tytułem wyrównania dorobków⁴³. Wniesienie takiego powództwa może być dla uprawnionego małżonka z obiektywnych przyczyn trudne. Powództwo o ustalenie należałoby natomiast uznać za dopuszczalne w odniesieniu do małżonka zobowiązanego do wyrównania dorobków, który może mieć interes prawny w ustaleniu istnienia świadczenia⁴⁴, aby szybko dokonać rozliczenia pomiędzy małżonkami.

Zobowiązany małżonek może spełnić świadczenie przez zapłatę lub przeniesienie prawa (art. 51⁴§ 1 k.r.o.). Ustawodawca przyznał małżonkowi-dłużnikowi kompetencję do wyboru jednego ze świadczeń⁴⁵, przy czym jeśli małżonkowie nie dojdą do porozumienia w tym zakresie, konieczne będzie wystąpienie na drogę sądową⁴⁶. W przypadku, gdy o wyrównaniu dorobków rozstrzyga sąd, może ono nastąpić tylko przez zapłatę⁴⁷. W innym wypadku może nastąpić przeniesienie prawa majątkowego i to nawet takiego, które zostało nabyte przed zawarciem związku małżeńskiego⁴⁸.

Roszczenie o wyrównanie dorobków przedawnia się z upływem dziesięciu lat. Problematyczny jest jednak termin, od którego biegnie przedawnienie. Przyjęta koncepcja uzależniona jest od tego, czy możliwość żądania wyrównania dorobków jest prawem podmiotowym kształtującym⁴⁹, czy też roszczeniem. Przyjęcie tego pierwszego poglądu może skłaniać do uznania, że początek biegu terminu roszczenia o wyrównanie dorobków – skorelowanego ze wskazanym prawem podmiotowym – rozpoczyna się w momencie dojścia do małżonka zobowiązanego oświadczenia woli obejmującego żądanie wyrównania dorobków⁵⁰.

⁴³ Por. np. Wyrok SN z dn. 7.03.2013, IV CSK 469/12, LEX nr 1318446.

⁴⁴ Zob. M. Sychowicz, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. K. Piasecki, s. 288.

⁴⁵ Zob. art. 365 k.c. Por. T. Smyczyński, w: *System prawa prywatnego*, t. 11..., s. 476. Autor wskazuje, że art. 365 k.c. nie ma zastosowania, a ustawodawca daje możliwość małżonkowi-dłużnikowi wybór jednego ze wskazanych przez uprawnionego małżonka sposobu wyrównania dorobków (*facultas alternativa*).

⁴⁶ Dopuszczalne jest także wyrównanie dorobków w części poprzez zapłatę i w części przez przeniesienie prawa. Zob. M. Nazar, w: J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne...*, s. 190.

⁴⁷ Tamże, s. 190. Por. jednak K. Pietrzykowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. K. Pietrzykowski, s. 513. Autor ten wskazuje, że małżonek może żądać przeniesienia na jego rzecz określonego prawa.

⁴⁸ Zob. T. Sokołowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. T. Sokołowski, H. Dolecki, s. 356.

⁴⁹ Tak M. Nazar, w: J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne...*, s. 191 oraz T. Smyczyński, w: *System prawa prywatnego*, t. 11..., s. 475.

⁵⁰ M. Nazar, w: J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne...*, s. 191.

Przyjęcie drugiego ze stanowisk oznacza, że bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się od dnia ustania ustroju, jeśli doszło do niego równocześnie z ustaniem małżeństwa, bądź w chwili ustania małżeństwa, jeżeli po ustaniu ustroju małżeństwo nadal trwało⁵¹.

Wydaje się, że bardziej uzasadnione jest stanowisko, zgodnie z którym możliwość żądania wyrównania dorobków jest roszczeniem. Uprawnienie kształtujące to bowiem kompetencja do zmiany lub zakończenia istniejącego stosunku prawnego przez jednostronną czynność prawną, której cechą jest to, że jej realizacja nie wymaga udziału drugiej strony⁵². Ma ona obowiązek uznać nową sytuację i dostosować do niej swoje dalsze postępowanie⁵³. Uprawnienia kształtujące powstają jedynie w ramach istniejących stosunków prawnych⁵⁴. Z kolei roszczenia polegają na tym, że uprawniony ma możliwość żądania od konkretnej osoby określonego zachowania się⁵⁵. Występuje zatem konkretyzacja podmiotu i treści uprawnienia, przy czym temu uprawnieniu przyporządkowany jest obowiązek innego określonego podmiotu⁵⁶. W przypadku wyrównania dorobków małżonek zobowiązany ma nie tylko znieść nową sytuację (po zgłoszeniu żądania wyrównania dorobków), ale i jest zobowiązany do konkretnego świadczenia. Sposób jego spełnienia i jego wysokość ustalają małżonkowie bądź sąd. W przypadku przyjęcia, że żądanie wyrównania dorobków jest uprawnieniem kształtującym, niejasne byłoby to, jaki stosunek prawny powstaje między małżonkami po ustaniu ustroju rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobku, którego modyfikacja następuje po zgłoszeniu żądania wyrównania dorobków. Wydaje się, że pewną niekonsekwencją byłoby z jednej strony wskazanie, że małżonek uprawniony do żądania wyrównania dorobków nie może w sposób wiążący wybrać sposobu tego wyrównania⁵⁷, a z drugiej strony – zakwalifikować jego uprawnienia jako kształtującego. Na marginesie należy zaznaczyć, że nawet gdyby przyjąć, że możliwość wyrównania dorobków jest uprawnieniem kształtującym ze skorelowanym roszczeniem o wyrównanie dorobku, to wydaje się, że w tym

⁵¹ Zob. E. Skowrońska-Bocian, *Małżeńskie ustroje majątkowe...*, s. 144.

⁵² Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2009, s. 90–91.

⁵³ Zob. M. Pyziak-Szafnicka, w: *System prawa prywatnego*, t. 1: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. Z. Radwański, Warszawa 2007, s. 709.

⁵⁴ Zob. Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 91.

⁵⁵ Zob. M. Pyziak-Szafnicka, w: *System prawa prywatnego*, t. 1..., s. 707.

⁵⁶ Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 90.

⁵⁷ Zob. M. Nazar, w: J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne...*, s. 191.

przypadku, przy określeniu początku biegu terminu przedawnienia, należałoby się odwołać do art. 120 § 1 zd. 2 k.c. W konsekwencji należałoby przyjąć, że bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się od dnia ustania małżeństwa.

Kolejną sporną kwestią dotyczącą wyrównania dorobków jest to, czy wyrównanie dorobków na drodze sądowej odbywa się w postępowaniu procesowym⁵⁸, czy też nieprocesowym⁵⁹. W świetle obowiązujących przepisów należałoby przyjąć, że jest to postępowanie procesowe⁶⁰, aczkolwiek słusznie dostrzega się pewne podobieństwa wyrównywania dorobków do podziału majątku, co może stanowić argument za tym, aby także w omawianej sytuacji postępowanie toczyło się w trybie nieprocesowym⁶¹. Wydaje się, że argument o antagonizowaniu stron z uwagi na wykorzystywanie postępowania procesowego nie jest do końca aktualny⁶², ponieważ obraz postępowania zależy od jego stron, a dokonywanie podziału majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej w postępowaniu nieprocesowym nie oznacza, że między małżonkami występują lepsze stosunki. Przekonujące są natomiast rozważania dotyczące kwestii legitymacji procesowej⁶³. W przypadku, gdyby sprawa była rozpoznawana w postępowaniu nieprocesowym, wówczas z wnioskiem o wyrównanie dorobków mógłby wystąpić każdy z małżonków, bo przecież także małżonek, którego dorobek jest wyższy może być zainteresowany szybkim dokonaniem rozliczeń⁶⁴.

⁵⁸ Tak np. K. Pietrzykowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. K. Pietrzykowski, s. 513; J. Ignaczewski, w: B. Bieniek, A. Bieranowski, S. Brzeszczyńska, J. Ignaczewski, G. Jędrejek, A. Stępień-Sporek, *Sądowe komentarze tematyczne...*, s. 177; E. Skowrońska-Bocian, *Małżeńskie ustroje majątkowe...*, s. 143.

⁵⁹ Zob. K. Gromek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, s. 748.

⁶⁰ M. Sychowicz, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. K. Piasecki, s. 287.

⁶¹ Należy pamiętać, że wyjątkowo podział majątku wspólnego może mieć miejsce w postępowaniu procesowym. Zob. np. E. Skowrońska-Bocian, *Małżeńskie ustroje majątkowe...*, s. 232–233.

⁶² Zob. T. Smyczyński, w: *System prawa prywatnego*, t. 11..., s. 478. Autor słusznie dostrzega, że tryb nieprocesowy nie oznacza, że uczestnicy postępowania nie są skonfliktowani.

⁶³ Zob. J. Ignaczewski, w: B. Bieniek, A. Bieranowski, S. Brzeszczyńska, J. Ignaczewski, G. Jędrejek, A. Stępień-Sporek, *Sądowe komentarze tematyczne...*, s. 202–203.

⁶⁴ J. Ignaczewski wskazuje, że małżonek, którego dorobek jest wyższy, może wystąpić na drogę sądową, bo jego pozew nie będzie podlegał odrzuceniu, ale po merytorycznym rozpoznaniu sprawy sąd oddali powództwo (J. Ignaczewski, w: B. Bieniek, A. Bieranowski, S. Brzeszczyńska, J. Ignaczewski, G. Jędrejek, A. Stępień-Sporek, *Sądowe komentarze tematyczne...*, s. 202).

Obowiązek wyrównania dorobków może być z ważnych powodów⁶⁵ zmniejszony (art. 51⁴ § 2 k.r.o.). W ustawie wskazano, że z takim żądaniem może wystąpić każdy z małżonków, ale zainteresowanym w zmniejszaniu tego obowiązku będzie tylko małżonek, na którym spoczywa ten obowiązek. Nie przewidziano możliwości jego wyłączenia, co skłania do przyjęcia poglądu o braku takiej możliwości⁶⁶. Ważnym argumentem na rzecz takiego stanowiska jest również ta okoliczność, że obowiązek wyrównania dorobków jest „filarem” omawianego ustroju⁶⁷. Niemniej jednak wydaje się, że w tym przypadku możliwe byłoby oddalenie żądania wyrównania dorobku na podstawie art. 5 k.c.⁶⁸, z uwagi na zakres i intensywność ważnych powodów, na które powołuje się ustawodawca⁶⁹. Zastosowanie tej możliwości powinno mieć charakter wyjątkowy i powinna za tym przemawiać szczególnie naganna postawa małżonka występującego z roszczeniem o wyrównanie dorobków.

Ostatni z czterech artykułów poświęconych rozdzielnosci z wyrównaniem dorobków dotyczy sytuacji, gdy jeden z małżonków zmarł. Z art. 51⁵ § 1 k.r.o. wynika, że wyrównanie dorobków następuje wówczas między spadkobiercami małżonka a małżonkiem pozostałym przy życiu. Wskazuje się, że przepis ten ma zastosowanie, gdy małżonek pozostały przy życiu nie dziedziczy po zmarłym⁷⁰. Nie jest to do końca jasne, ponieważ inni spadkobiercy – poza małżonkiem

⁶⁵ Ważne powody to m.in. zawinione niewykorzystywanie swoich możliwości zarobkowych, porzucenie rodziny, uleganie nałogom. Szerzej zob. np. T. Smyczyński, w: *System prawa prywatnego*, t. 11..., s. 474.

⁶⁶ Inaczej M. Sychowicz, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. K. Piasecki, s. 287; M. Nazar, w: J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne...*, s. 191.

⁶⁷ T. Sokołowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. T. Sokołowski, H. Dolecki, s. 358.

⁶⁸ Por. Wyrok SN z dn. 21.09.2007 r., V CSK 139/07, „Biuletyn Sądu Najwyższego” 2008, nr 1/15, w którym zaznaczono, że możliwe jest stosowanie art. 5 k.c. w odniesieniu do dochodzenia roszczenia o zapłatę kary umownej, odnośnie której przewidziano możliwość żądania zmniejszenia (art. 484 § 2 k.c.).

⁶⁹ Inaczej K. Pietrzykowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. K. Pietrzykowski, s. 512. Autor twierdzi, że art. 51⁴ § 2 k.r.o. jest regulacją szczególną w stosunku do art. 5 k.c. Wydaje się jednak, że można mieć pewne zastrzeżenia do takiego stanowiska. Przepis art. 51⁴ § 2 k.c. jest źródłem uprawnienia do żądania zmniejszenia obowiązku wyrównania dorobków. Jest to nowe uprawnienie, a art. 5 k.c. nie tyle tworzy uprawnienie po stronie podmiotu, do którego kierowane jest roszczenie, ile modyfikuje zakres istniejącego już prawa. Chroniąc podmiot zobowiązany, nie jest samodzielną podstawą do nabycia prawa podmiotowego (por. Z. Radwański, *Prawo cywilne...*, s. 107).

⁷⁰ T. Sokołowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. T. Sokołowski, H. Dolecki, s. 359.

– mogą być zainteresowani żądaniem wyrównania dorobków⁷¹. Zresztą należy pamiętać, że każdy ze spadkobierców sam decyduje, czy skorzysta z przysługującego mu roszczenia, przy czym może z niego skorzystać proporcjonalnie do przysługującego mu udziału w spadku⁷². Bardziej uzasadniony jest pogląd, że przepis ten nie ma zastosowania, jeśli jedynym spadkobiercą jest małżonek pozostający przy życiu oraz w sytuacji jednoczesnej śmierci obojga małżonków⁷³, aczkolwiek ta ostatnia sytuacja może budzić zastrzeżenia. W tym przypadku spadkobiercy małżonka, który byłby uprawniony do żądania wyrównania dorobków, z bliżej nieokreślonych przyczyn są w gorszym położeniu niż byłiby, gdyby ich spadkodawca zmarł w innym czasie.

Także w sytuacji wyrównywania dorobków po śmierci małżonka istnieje możliwość zmniejszenia obowiązku wyrównania dorobków, przy czym wprowadzono dodatkowe obostrzenie w tym zakresie. Oprócz zaistnienia ważnych przyczyn, konieczne jest to, aby zmarły małżonek, który byłby zobowiązany do wyrównania dorobków, wytoczył powództwo o unieważnienie małżeństwa albo o rozwód lub wystąpił o orzeczenie separacji (art. 51⁵ § 2 k.r.o.).

Dotychczasowe rozważania można podsumować stwierdzeniem, że przepisy poświęcone rozdzielnosci majątkowej z wyrównaniem dorobków nie są wprawdzie rozbudowane, ale są dosyć niejednoznaczne i nastrożają wiele wątpliwości. Należy zatem zastanowić się nad przygotowaniem pewnych zmian, które pozwolą na rzeczywiste, a nie tylko formalne rozszerzenie katalogu umów majątkowych, jakie zawierają małżonkowie. Przed sformułowaniem konkretnych postulatów *de lege ferenda* zostaną zaprezentowane – zasygnalizowane na wstępie – rozwiązania obce, które mogą być cenną wskazówką przy nakreśleniu kierunków zmian obowiązującej regulacji, ponieważ dotyczą analogicznych ustrojów⁷⁴.

⁷¹ Por. J. Ignaczewski, w: B. Bieniek, A. Bieranowski, S. Brzeszczyńska, J. Ignaczewski, G. Jędrejek, A. Stępień-Sporek, *Sądowe komentarze tematyczne...*, s. 205.

⁷² Por. T. Sokołowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. T. Sokołowski, H. Dolecki, s. 361.

⁷³ Zob. K. Pietrzykowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, red. K. Pietrzykowski, s. 514 oraz J. Ignaczewski, w: B. Bieniek, A. Bieranowski, S. Brzeszczyńska, J. Ignaczewski, G. Jędrejek, A. Stępień-Sporek, *Sądowe komentarze tematyczne...*, s. 196.

⁷⁴ Por. M. Nazar, w: J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne...*, s. 130.

Umowa niemiecko-francuska

Umowa dotycząca wspólnego opcjonalnego reżimu majątkowego małżeńskiego zawarta 4 lutego 2010 r. pomiędzy Niemcami a Francją obowiązuje od 1 maja 2013 r. Jej charakterystyczną cechą jest to, że nie modyfikuje ona prawa prywatnego międzynarodowego, obowiązującego odpowiednio we Francji i Niemczech, a jedynie poszerza katalog dostępnych dla małżonków umów majątkowych małżeńskich poprzez wprowadzenie takiego samego ustroju majątkowego małżeńskiego obowiązującego w obu państwach. Jest to ustrój umowy, a więc do małżonków należy inicjatywa przyjęcia tego ustroju.

Powyższy ustrój jest zbliżony do reżimu będącego przedmiotem niniejszego opracowania, a tłumacząc dosłownie jego nazwę, należałoby się posłużyć określeniem „opcjonalny ustrój wspólności zysków” (*Wahl-Zugewinnsgemeinschaft, Le régime matrimonial optionnel de la participation aux acquêts*). Jest on oparty na zasadzie, że w czasie trwania ustroju każdy z małżonków ma swój własny majątek, a na wypadek ustania tego ustroju powstaje roszczenie pieniężne uczestniczenia we wroście majątku drugiego z małżonków⁷⁵. Podobnie jak w polskim prawie, każdy z małżonków może samodzielnie zarządzać majątkiem (art. 4), jednocześnie swoboda ta została ograniczona w przypadku czynności prawnych dotyczących mieszkania służącego do zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych rodziny oraz urządzeń gospodarstwa domowego. Na te czynności musi wyrazić zgodę małżonek, a w razie jej niewyrażenia możliwa jest interwencja sądu (art. 5). Istotne znaczenie ma to, że zgoda małżonka jest wymagana na dokonanie wszelkich czynności prawnych, a więc, przykładowo, potrzebna jest także w razie zawarcia umowy najmu⁷⁶. Każdy z małżonków może samodzielnie zawierać umowy dotyczące zaspokojenia zwykłych potrzeb rodziny; za zobowiązania z tym związane małżonkowie odpowiadają solidarnie, o ile nie występuje oczywista nieadekwatność takich umów do standardu życia danej rodziny, a osoba trzecia mogła to przewidzieć (art. 6)⁷⁷.

⁷⁵ C. Gonzáles Beilfuss, *The Franco-German treaty instituting a common matrimonial regime of participation in the acquisitions: How could Catalonia opt in?*, w: *Confronting the frontiers of family and succession law*, red. A.L. Verbeke, J.M. Scherpe, C. Declerck, T. Helms, P. Senaeve, Cambridge–Antwerp–Portland 2012, s. 626.

⁷⁶ Zob. E. Becker, *Ein europäischer Güterstand? Der deutsch-französische Wahlgüterstand*, ERA Forum 2011, vol. 12, s. 110.

⁷⁷ Por. art. 30 k.r.o.

W razie ustania ustroju konieczne jest ustalenie, czy w trakcie trwania ustroju doszło do wzrostu majątku każdego z małżonków. Wówczas ustala się wartość majątku początkowego (art. 8) i majątku końcowego (art. 10). Uwzględnia się przy tym obciążenia majątku, również wówczas, gdy przewyższają one jego wartość czynną. Do wartości początkowej dodaje się majątek nabyty w drodze spadkobrania, darowizny albo jako odszkodowanie za krzywdy. Do wartości początkowej majątku nie dolicza się dochodów osiągniętych z majątku początkowego oraz darowizn dokonanych przez małżonka z majątku początkowego dla krewnych w linii prostej. Małżonkowie mogą sporządzić inwentarz, będący podstawą do ustalenia wartości początkowej majątku. W razie jego braku, domniemywa się, że nie było majątku początkowego. Wartość początkową szacuje się więc w odniesieniu do ruchomości na dzień początku obowiązywania ustroju albo na dzień ich nabycia, a w przypadku nieruchomości – na dzień zakończenia ustroju. Wartość końcową majątku powiększa się o wartość darowizn dokonanych w ciągu dziesięciu lat przed ustaniem ustroju (art. 10). Nie uwzględnia się darowizn zwyczajowo przyjętych, mających na względzie standard życia rodziny albo dokonanych na rzecz zstępnych z uwzględnieniem składników majątku początkowego. Ustalając wartość końcową, należy wziąć pod uwagę wartość przedmiotów majątkowych, jakich małżonek się wyżył w zamiarze pokrzywdzenia drugiego z małżonków. Wartość roszczenia o udział w dorobku (wyrównanie dorobków) ustala się według cen z dnia ustania ustroju, przy czym, jeśli ustanie ustroju nastąpiło na skutek rozwodu bądź innego orzeczenia, ustala się ją na dzień wniesienia pozwu. Roszczenie to stanowi równowartość połowy różnicy pomiędzy dorobkiem każdego z małżonków (art. 12). Jest to roszczenie pieniężne i powinno zostać zgłoszone w ciągu trzech lat od powzięcia wiadomości o ustaniu ustroju i nie później niż dziesięć lat od ustania ustroju (art. 15). Możliwe jest odroczenie zapłaty oraz ustanowienie zabezpieczenia jego zaspokojenia (art. 17).

W kontekście roszczenia małżonka o udział w dorobku (wyrównanie dorobków) ważny jest mechanizm ochronny zabezpieczający przed nieprawidłowym wykonywaniem zarządu majątkiem w postaci zabezpieczenia przyszłego roszczenia (art. 18). Jest to szczególnie istotne w sytuacji, gdy doszło do pogorszenia stosunków osobistych małżonków, z czym może być związane podejmowanie niekorzystnych dla drugiego małżonka czynności zarządu.

Na zakończenie warto wskazać, że omawiany ustrój jest elementem prawa niemieckiego i prawa francuskiego. Może mieć on zatem szerokie zastosowanie,

ponieważ nie dotyczy tylko tak zwanych małżeństw mieszanych, czyli w tym przypadku małżeństw niemiecko-francuskich, ale jest dostępny także dla małżeństw zawartych tylko między obywatelami Niemiec albo tylko obywatelami Francji (art. 1). Dodatkowo ustroj ten będzie mógł mieć zastosowanie do małżeństw obcokrajowców, jeśli prawo prywatne międzynarodowe będzie wskazywało jako prawo właściwe prawo niemieckie lub francuskie.

Zasady europejskiego prawa rodzinnego dotyczące stosunków majątkowych małżeńskich

Kolejnym rozwiązaniem, które warto przywołać, omawiając rozdzielnosc majątkową z wyrównaniem dorobków, są zasady europejskiego prawa rodzinnego dotyczące stosunków majątkowych małżeńskich, w których jednym z dwóch alternatywnych ustrojów proponowanych jako reżim ustawowy, jest ustroj uczestniczenia w dorobku (*participation in acquisition, participation aux acquêts, Errungenschaftsbeteiligung*). Ustroj ten polega na tym, że w czasie jego trwania między małżonkami występuje rozdzielnosc majątkowa, natomiast po jego ustaniu każdy z małżonków uczestniczy w nabytkach drugiego z małżonków zgromadzonych w czasie trwania tego ustroju (zasada 4:17 ust. 3).

W świetle omawianej regulacji – w odróżnieniu od dwóch zaprezentowanych już rozwiązań – majątek osobisty każdego z małżonków składa się z dwóch części, to jest nabytków (*acquisition, acquêts, Errungenschaft*) i majątku zarezerwowanego (*reserved property, biens réservés, Vorbehaltsvermögen*). Nabytki są ważniejszą częścią majątku w tym sensie, że to ich może dotyczyć roszczenie drugiego z małżonków. Nabytki obejmują wszystko, co nie wchodzi w skład majątku zarezerwowanego. Składniki tego ostatniego wymieniono w zasadzie 4:18⁷⁸. Do nabytków wchodzi przede wszystkim wynagrodzenie za pracę oraz inne dochody małżonków, w tym także dochody z majątku małżonków. Mając na względzie trudności dowodowe z wykazaniem, do którego z majątków należy

⁷⁸ Są to:

- a) przedmioty majątkowe nabyte przed rozpoczęciem ustroju,
- b) przedmioty majątkowe nabyte w drodze spadkobrania, zapisu bądź darowizny,
- c) przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku zarezerwowanego,
- d) przedmioty majątkowe o charakterze osobistym,
- e) przedmioty majątkowe nabyte w celu wykonywania działalności przez małżonka,
- f) wzrost wartości majątku zarezerwowanego.

dany składnik⁷⁹, wprowadzono domniemanie wspólnej własności nabywanych przedmiotów majątkowych, które jest wzruszalne (zasada 4:20).

W czasie trwania ustroju każdy z małżonków ponosi odpowiedzialność za zobowiązania swoim majątkiem (zasada 4:21). Co istotne, wierzyciel może prowadzić egzekucję z całego majątku (zasada 4:22). Odnośnie do zarządu majątkiem przyjęto regułę charakterystyczną dla rozdzielności, zgodnie z którą każdy z małżonków zarządza samodzielnie swoim majątkiem (zasada 4:23). Także w ustroju tym obowiązują ograniczenia dotyczące rozporządzenia domem rodzinnym i urządzeniami gospodarstwa domowego, które wymagają zgody obojga małżonków (zasada 4:5). Modyfikacje dotyczą także najmu domu rodzinnego (zasada 4:6)⁸⁰.

Ustanie ustroju⁸¹ skutkuje powstaniem prawa do uczestniczenia w nabytkach, stąd też istotne znaczenie ma ustalenie daty ustania ustroju. Poświęcono temu zasadę 4:25. Charakterystyczne jest to, że jeśli ustrój ustaje na skutek orzeczenia sądowego (unieważnienie małżeństwa, rozwód, separacja, zniesienie ustroju), to za datę jego ustania przyjmuje się datę wniesienia pozwu w danej sprawie. Na dzień ustania ustroju ustala się i wycenia nabytki każdego z małżonków (zasada 4:26). Przy ustalaniu nabytków uwzględnia się czynności dokonane z pokrzywdzeniem drugiego z małżonków (zasada 4:27), w tym, przykładowo, nadmierne darowizny. Należy także uwzględnić nakłady czynione pomiędzy poszczególnymi masami majątkowymi każdego z małżonków (zasada 4:28).

Małżonkowie mają możliwość samodzielnego określenia zasad uczestniczenia w dorobkach (zasada 4:29) i – co ważne – nie wskazano żadnych ograniczeń w tym zakresie. W przypadku braku porozumienia obowiązuje zasada, że roszczenie o udział w nabytkach jest roszczeniem pieniężnym, chyba że małżonkowie postanowią inaczej (zasada 4:31 ust. 4)⁸². Roszczenie to powstaje, jeśli wartość netto nabytków jednego z małżonków przewyższa wartość netto nabytków drugiego i stanowi połowę tej różnicy. Wartość netto określa się po odliczeniu zobowiązań. Na wniosek małżonka-dłużnika możliwe jest odroczenie

⁷⁹ Takie trudności pojawiają się przede wszystkim w odniesieniu do ruchomości.

⁸⁰ Stronami umowy najmu są oboje małżonkowie, nawet jeśli stosunek najmu został nawiązany przed wstąpieniem w związek małżeński. Małżonek nie może wypowiedzieć ani zmodyfikować tego stosunku bez zgody drugiego z małżonków. Wynajmujący musi dokonać wypowiedzenia w stosunku do obojga małżonków.

⁸¹ Przyczyny ustania ustroju wskazano w zasadzie 4:24.

⁸² Wyjątek od tej zasady dotyczy domu rodzinnego i urządzeń gospodarstwa domowego (zasada 4:30).

zapłaty stosownego udziału w nabytkach bądź rozłożenie go na raty (zasada 4:31 ust. 5). Z uwagi na mogące się pojawić szczególne okoliczności sprawy przewidziano, że wyjątkowo kompetentny organ może dostosować zasady uczestniczenia w dorobku, a także nie uwzględnić bądź zmodyfikować umowę małżonków dotyczącą tej kwestii (zasada 4:32).

Postulaty *de lege ferenda*

W kontekście powyższych uwag nasuwa się co najmniej kilka wniosków dotyczących kierunku ewentualnych zmian przepisów. Obowiązująca regulacja wymaga zmian, aczkolwiek wydaje się, że nieuzasadnione jest nadmierne rozbudowanie przepisów, ponieważ omawiany ustroj nie jest ustrojem ustawowym. Zmiany powinny raczej iść w kierunku stworzenia dosyć syntetycznej regulacji.

Kwestią wymagającą zmiany jest ograniczenie swobody w rozporządzaniu domem rodzinnym⁸³ (przez który należy rozumieć mieszkanie zajmowane przez rodzinę), ewentualnie także urządzeniami gospodarstwa domowego⁸⁴. Ponadto należałoby chronić prawo najmu, wprowadzając zakaz rozwiązywania bądź wypowiedzania umowy najmu przez jednego z małżonków. Tego typu mechanizmy ochronne przewiduje zarówno umowa niemiecko-francuska (art. 5), jak i zasady prawa rodzinnego (zasada 4.5–4.6). Wprawdzie mogłoby się wydawać uzasadnione ograniczenie samodzielności zarządu małżonka w szerszym zakresie⁸⁵, to należy jednak pamiętać, że szeroka samodzielność w zarządzie majątkiem jest jedną z zalet omawianego ustroju, która może skłaniać do wyboru tego ustroju, a nie pozostawania w ustroju wspólności ustawowej.

Z zarządem majątkiem związana jest kwestia informowania o dokonywanych czynnościach. Uzasadnione wydaje się wprowadzenie obowiązku informacyjnego przynajmniej w odniesieniu do ważniejszych czynności dotyczących zarządu⁸⁶, co jest szczególnie istotne w kontekście późniejszych możliwości wystąpienia z roszczeniem o wyrównanie dorobków.

⁸³ Por. T. Smoczyński, w: *System prawa prywatnego*, t. 11..., s. 471.

⁸⁴ Por. art. 28¹ k.r.o. Przepis ten umożliwia korzystanie z tych przedmiotów, ale nie wyklucza rozporządzania nimi.

⁸⁵ Por. J. Ignaczewski, w: B. Bieniek, A. Bieranowski, S. Brzeszczyńska, J. Ignaczewski, G. Jędrejek, A. Stępień-Sporek, *Sądowe komentarze tematyczne...*, 196.

⁸⁶ Por. T. Smoczyński, w: *System prawa prywatnego*, t. 11..., s. 470.

Pożądanym rozwiązaniem mogłoby być wprowadzenie konieczności sporządzenia inwentarza majątku początkowego każdego z małżonków⁸⁷. Wybierając omawiany ustrój, małżonkowie nie zawsze muszą się wykazać odpowiednią zapobiegliwością i myśleniem perspektywnym. Jeśli weźmie się do tego pod uwagę także szczególną sytuację emocjonalną małżonków, która ma istotne znaczenie szczególnie w przypadku intercyz przedślubnych, tym bardziej należy uznać za uzasadniony powyższy postulat. Możliwe byłoby w tym zakresie przyjęcie koncepcji przewidzianej w umowie niemiecko-francuskiej, zgodnie z którą w razie braku inwentarza przyjmuje się, że nie było majątku początkowego (art. 8 ust. 5).

Z uwagi na wskazane wątpliwości należałoby doprecyzować zasady obliczania dorobków. Wyrównanie dorobków powinno dotyczyć dorobku netto, a więc po pomniejszeniu majątku o zobowiązania obciążające małżonka. Jest to rozwiązanie, jakie występuje w umowie niemiecko-francuskiej (art. 8 ust. 1 oraz art. 10 ust. 1). Zmiany powinny dotyczyć kwestii nakładów i wydatków na majątek jednego małżonka z majątku drugiego małżonka, usług świadczonych przez małżonka oraz darowizn, w tym darowizn między małżonkami. W kontekście darowizn warto zwrócić uwagę na jeszcze jedną okoliczność, a mianowicie, że samo ich doliczanie do majątku zobowiązanego małżonka dla uprawnionego może nie być wystarczające. Doliczenie ich nie skutkuje nieważnością czy bezskutecznością umów darowizny. Może to doprowadzić do sytuacji, że małżonkowi będzie przysługiwało roszczenie, którego nie może zrealizować.

Pewne zastrzeżenia może budzić moment, na jaki oblicza się dorobek. Samo wyznaczenie tej chwili na dzień ustania ustroju może nie być wystarczające. Godnym rozważenia rozwiązaniem jest wprowadzenie regulacji, zgodnie z którą w razie ustania ustroju na skutek rozwodu tą chwilą jest dzień wniesienia pozwu o rozwód⁸⁸. Często bowiem w obliczu rozwodu małżonkowie dokonują niekorzystnych rozporządzeń, a z uwagi na samodzielność zarządu majątkiem wspólnym nie można wykluczyć, że małżonek wyzbędzie się w ogóle majątku. Tego typu rozwiązanie przyjęto w zasadach prawa rodzinnego (zasada 4:25).

Należy podzielić postulat o skróceniu terminu przedawnienia roszczenia o wyrównanie dorobków⁸⁹. Obecnie stosunki rodzinne są dosyć dynamiczne

⁸⁷ Tamże, s. 772–473.

⁸⁸ Podobne uwagi dotyczą unieważnienia małżeństwa oraz innych przypadków zmiany ustroju w związku z orzeczeniem sądowym.

⁸⁹ T. Smoczyński, w: *System prawa prywatnego*, t. 11..., s. 478.

w tym sensie, że wzrasta liczba rodzin zrekonstruowanych (tak zwanych patchworkowych), a w konsekwencji rozliczenia pomiędzy małżonkami powinny być dokonywane jak najszybciej z praktycznego punktu widzenia. Wejście w nowe związki małżeńskie może utrudnić rozstrzygnięcie kwestii majątkowych chociażby z tej przyczyny, że trudniej będzie ustalić, co wchodziło w skład majątku byłych małżonków na dzień ustania ustroju. W umowie niemiecko-francuskiej przewidziano także krótszy termin na dochodzenie roszczeń (art. 15).

Ostatni z postulatów dotyczy kwestii proceduralnych. Otóż wydaje się, że rozważyć należałoby także możliwość wprowadzenia regulacji, zgodnie z którą sąd byłby zobligowany do ustalenia z urzędu wysokości dorobków. Może to być ważne z tego powodu, że z roszczeniem występuje małżonek, który przez wiele lat nie był aktywny zawodowo i może nie być go stać na korzystanie z odpowiedniej pomocy profesjonalnego pełnomocnika. Aktywność sądu mogłaby realnie wzmocnić pozycję małżonka będącego stroną słabszą ekonomicznie.

Zakończenie

Ustrój rozdzielnosci majątkowej z wyrównaniem dorobków jest ciekawym rozwiązaniem, zwłaszcza dla małżonków, z których jeden jest bardziej aktywny zawodowo i potrzebuje szerokiej swobody w podejmowanych działaniach, a drugi rezygnuje z aktywności, a jednocześnie chce mieć zabezpieczenie finansowe na wypadek zakończenia ustroju. Omawiany ustrój niewątpliwie ma te cechy. Z uwagi jednak na wskazane w niniejszym artykule wątpliwości, obowiązujące przepisy wymagają rewizji, aby rozdzielnosc majątkowa z wyrównaniem dorobków nie stała się „martwą literą”⁹⁰, a jej popularność wzrastała. Zmiany powinny jednak iść w kierunku stworzenia możliwie najbardziej syntetycznej regulacji, mając na względzie tę okoliczność, że omawiany reżim jest ustrojem umownym. Wzorami w tym zakresie mogą być przywołane w niniejszym opracowaniu umowa niemiecko-francuska oraz zasady prawa rodzinnego dotyczące stosunków majątkowych małżeńskich.

⁹⁰ J. Ignaczewski, w: B. Bieniek, A. Bieranowski, S. Brzeszczyńska, J. Ignaczewski, G. Jędrejek, A. Stępień-Sporek, *Sądowe komentarze tematyczne...*, s. 205.

Źródła

Ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. nr 162, poz. 1691.

Orzecznictwo

Postanowienie SN z dn. 15.04.2011 r., II CSK 430/10.

Postanowienie SN z dn. 16.10.2011 r., I CSK 41/11, LEX nr 1101323.

Postanowienie SN z dn. 5.12.1978 r., III CRN 194/78.

Postanowienie SN z dn. 9.09.1976 r., III CRN 83/76.

Wyrok SN z dn. 21.09.2007 r., V CSK 139/07, „Biuletyn Sądu Najwyższego” 2008/1/15.

Wyrok SN z dn. 7.03.2013 r., IV CSK 469/12, LEX nr 1318446.

Literatura

Abkommen zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Französischen Republik über der Güterstand der Wahl-Zugewinnngemeinschaft / Accord entre la République fédérale d'Allemagne et la République Française instituant un régime matrimonial optionnel de la participation aux acquêts.

Becker E., *Ein europäischer Güterstand? Der deutsch-französische Wahlgüterstand*, ERA Forum 2011, vol. 12.

Boele-Woelki K., Ferrand F., González Beilfuss C., Jänterä-Jareborg M., Lowe N., Martiny D., Pintens W., *Principles of European family law regarding property relations between spouses*, Cambridge–Antwerp–Portland 2013.

Dyoniak A., *Ustrój wspólności zysków a ustrój wspólności dorobku*, „Studia Prawnicze” 1990.

González Beilfuss C., *The Franco-German treaty instituting a common matrimonial regime of participation in the acquisitions: How could Catalonia opt in?*, w: *Confronting the frontiers of family and succession law*, red. A.L. Verbeke, J.M. Scherpe, C. Declerck, T. Helms, P. Senaeve, Cambridge–Antwerp–Portland 2012.

Gromek K., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2006.

Holewińska-Lapińska E., *Ochrona wierzyiciela jednego z małżonków pozostających w umownym ustroju majątkowym*, Studia i Analizy Sądu Najwyższego, t. II, red. K. Ślęzak, W. Wróbel, Warszawa 2008.

- Ignaczewski J., *Małżeńskie ustroje majątkowe. Art. 31–54 KRO. Komentarz*, Warszawa 2006.
- Ignaczewski J., w: B. Bieniek, A. Bieranowski, S. Brzeszczyńska, J. Ignaczewski, G. Jędrejek, A. Stępień-Sporek, *Sądowe komentarze tematyczne. Małżeńskie prawo majątkowe. Komentarz*, Warszawa 2011.
- Nazar M., w: J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2006.
- Pietrzykowski K., w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2010.
- Pyziak-Szafnicka M., w: *System prawa prywatnego*, t. 1: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. Z. Radwański, Warszawa 2007.
- Radwański Z., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2009.
- Radwański Z., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2009.
- Skowrońska-Bocian E., *Małżeńskie ustroje majątkowe*, Warszawa 2008.
- Smyczyński T., *Kierunki reformy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1999, nr 2.
- Smyczyński T., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2009.
- Smyczyński T., w: *System prawa prywatnego*, t. 11: *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smyczyński, Warszawa 2009.
- Sokołowski T., w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, red. T. Sokołowski, H. Dolecki, Warszawa 2013.
- Strzebinczyk J., *Nowelizacja przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie małżeńskiego prawa majątkowego, cz. II*, „Rejent” 2004, nr 9.
- Sychowicz M., w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Piasecki, Warszawa 2006.
- Wer hat Angst vor der Errungenschaftsgemeinschaft? Auf dem Weg zu einem partnerschaftlichen Güterrecht*, red. G. Brudermüller, B. Dauer-Lieb, S. Meder, Göttingen 2013.

Źródła internetowe

[www.bgbl.de/Xaver/text.xav?bk=Bundesanzeiger_BGBI&start=%2F%2F* \[%40attr_id%3D%27bgbl212s0178.pdf%27\]&wc=1&skin=WC](http://www.bgbl.de/Xaver/text.xav?bk=Bundesanzeiger_BGBI&start=%2F%2F* [%40attr_id%3D%27bgbl212s0178.pdf%27]&wc=1&skin=WC).

SOME REMARKS ON SEPARATION WITH EQUALIZATION OF ACCRUED GAINS

Summary

Separation of assets with equalization of accrued gains was introduced to the Family and Guardianship Code in 2005. However the regime is not popular. The reason for the lack of popularity is the fact that the provisions regarding the regime are not comprehensive and are a source of many doubts. In this article the current regulation has been discussed. Furthermore foreign solutions concerning this model of regime have been presented. The final part of the article shows the directions of amendments which could make the regime more attractive.

Keywords: separation of assets with equalization of accrued gains, marital property regime, spouses